DEMOKRATIK JAMIYATNI BARPO ETISHDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING O‘RNI

Xolikulov P.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti dotsenti, NTM

Annotatsiya. Maqolqda mustaqillik yillarida fuqarolik jamiyati institutlarining shakllanishi va rivojlanishi chuqur tahlil qilingan. Konstitutsiya va qonunlarda belgilab qo‘yilgan demokratik jamiyat qurishning huquqiy asoslari hamda ular asosida nodavlat notijorat tashkilotlari davlat va jamiyat hayotida yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etib kelayotgani keng yoritilgan. Natijalarni nodavlat notijorat tashkilotlarining jamoatchilik nazorati o‘tkazishda qonun va qarorlar loyihalari mahokamasida faol ishtirok etib kelayotganida yaqqol ko‘rish mumkin. Maqolada fuqarolik jamiyati institutlarining davlat va jamiyat hayotida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlarda, mamlakatda demokratik jamiyat barpo etish ishida faol ishtiroki atroflicha ochib berilgan.

Kalit so‘zlar. demokratik jamiyat, fuqarolik jamiyati, nodavlat notijorat tashkilotlari, ijtimoiy guruhlar, manfaatlar huruhlari, fuqarolarning ko‘ngilli birlashmalari, siyosiy partiyalar, ijtimoiy birlashmalar, “Kuchli davlatdan – kuchli jamiyat sari ” konsepsiyasi.

Аннотация. В статье дан глубокий анализ становления и развития институтов гражданского общества в годы независимости. Широко освещены правовые основы построения демократического общества, заложенные в Конституции и законах, а также то, что негосударственные некоммерческие организации, опираясь на них, активно участвуют в социально-экономических и политических процессах, происходящих в жизни государства и общества. Результаты наглядно прослеживаются в активном участии негосударственных некоммерческих организаций в общественном контроле над законами и проектами постановлений. В статье подробно рассматривается активное участие институтов гражданского общества в реализуемых социально-экономических и политических реформах в жизни государства и общества, в работе по построению демократического общества в стране.

Ключевые слова: демократическое общество, гражданское общество, негосударственные некоммерческие организации, социальные группы, группы интересов, добровольные объединения граждан, политические партии, общественные объединения, концепция «От сильного государства к сильному обществу».

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the formation and development of civil society institutions during the years of independence. The

ISSN 3030-3907

legal foundations for building a democratic society, laid out in the Constitution and laws, are widely covered, as well as the fact that non-governmental non-profit organizations, relying on them, actively participate in the socio-economic and political processes occurring in the life of the state and society. The results are clearly visible in the active participation of non-governmental non-profit organizations in public oversight of laws and draft regulations. The article examines in detail the active participation of civil society institutions in the ongoing socio-economic and political reforms in the life of the state and society, and in the work of building a democratic society in the country.

Key words: democratic society, civil society, non-governmental non-profit organizations, social groups, interest groups, voluntary associations of citizens, political parties, public associations, the concept of "From a strong state to a strong society".

Kirish.

Nodavlat notijorat tashkilotlari dastlab jamiyatni o‘zini o‘zi boshqarishi va uni mustaqil ijtimoiy birlik sifatida yashashini ta‘minlash ehtiyojlari-yu manfaatlari asosida paydo bo‘lgan. XX asrning o‘rtalariga kelib esa nodavlat notijorat tashkilotlari demokratik jamiyatning muhim, asosiy institutlaridan biriga aylandi. Shunga ko‘ra, nodavlat notijorat tashkilotlari mazmun va mohiyatini chuqur anglash, ularning fuqarolik jamiyatining muhim hamda asosiy institutlaridan biri ekanligi to‘g‘risidagi tushunchalarni o‘rganishga ehtiyoj sezilmoqda. Shuningdek, demokratik jamiyat tushunchasi to‘g‘risidagi tasavvurlar nodavlat notijorat tashkilotlarini chuqur idrok etishga imkon beradi.

Asosiy qism. Mamlakatimizda fuqarolik jamiyatini barpo etishda 2002-yil 29-30-avgustda bo‘lib o‘tgan O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining IX sessiyasi muhim o‘rin tutadi. Sessiya "O‘zbekistonda demokratik o‘zgarishlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo‘nalishlari to‘g‘risida"gi davlat Dasturini qabul qildi. Dasturda mamlakatda fuqarolik jamiyati barpo etishning asosiy yo‘nalishlari va maqsadlari belgilab berildi. Dasturga bunoan bu boradagi asosiy bazifa *"fuqarolik jamiyatini shakllantirishning muhim sharti bu – jamiyat hayotida nodavlat notijorat tashkilotlarining o‘rni va ahamiyatini keskin kuchaytirishdan iborat. Yoki boshqacha aytganda, bu – "Kuchli davlatdan kuchli jamiyat sari" degan tamoyilni amalda hayotga joriy etish demakdir… bu yo‘nalish ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar bilan bog‘liq ko‘p masalalarni hal qilishda davlat tuzilmalarining rolini kamaytirish va bu vazifalarni bosqichma-bosqich jamoat tashkilotlariga o‘tkaza borishni taqoza etadi. Buning uchun, avvalam bor, davlatning iqtisodiy sohaga, xo‘jalik yurituvchi tuzilmalar, birinchi galda, xususiy sektor faoliyatiga aralashishni cheklash lozim"* [1].

ISSN 3030-3907

Mamlakatda “Kuchli davlatdan kuchli jamiyat sari” konseptual siyosiy dasturni amalga oshirish maqsadlaridan kelib chiqib, markaziy davlat organlarining ayrim vakolatlarini mahalliy davlat hokimiyati, o‘zini o‘zi boshqarish organlariga bosqichma-boqich berib borish asosida jamiyat qurilishini erkinlashtirish jarayonlari boshlandi. Bu sohada quyidagi yo‘nalishlarda islohotlar bosqichma-bosqich amalga oshirildi:

•jamiyat a‘zolarining ongi, irodasi, madaniyati, ma‘naviyati va bilimi yuksak darajada bo‘lishiga erishish, ularning huquqiy ongi hamda huquqiy madaniyatini oshirib borish;

•jamiyat a‘zolarining manfaatlari uyg‘unlashuvi jarayonlarini shakllantirish, jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlar bilan mushtarakligiga erishish;

•jamiyatning takomillashuvi, yangilanishi uchun kuchli va real siyosiy, iqtisodiy, madaniy imkoniyatlarni shakllantirish;

•jamiyat a‘zolari va tuzilmalari o‘rtasidagi hamkorlik asosida jamiyatning umumiy manfaatlarini uyg‘unlashtirish;

•jamiyatdagi munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy qoidalar ta‘sirini kuchaytirish, ularga ongli ravishda bo‘ysunish amaliyotini yuzaga keltirish;

•siyosiy hokimiyatning o‘z vazifalarini bajarishiga kengroq va qulayroq imkoniyatlar yaratish, siyosiy hokimiyatga nisbatan jamiyat a‘zolari ishonchini kuchaytirish, uning aholi tomonidan keng va faol qo‘llab-quvvatlanishuga erishish kabi yo‘nalishlarni o‘z ichiga oldi [2].

Mamlakatda kuchli demokratik jamiyat barpo etish maqsadlarida davlat hokimiyati vakolalarini kamaytirish, ya‘ni davlat hokimiyati tasarrufida asosan konstitutsion tuzumni, mamlakatning mustaqilligi hamda yaxlitligini himoya qilish, huquq-tartibot, mudofaa qobiliyatini ta‘minlash, inson huquqlarini himoya qilish va jamiyat hayotini erkinlashtirish, mulk egalarining huquqlarini, iqtisodiy faoliyat erkinligini himoya qilish, kuchli ijtimoiy siyosat yuritish, samarali tashqi siyosat olib borish kabi vazifalarni qoldirish ko‘zda tutildi.

Strategik ahamiyatga molik masalalar, muhim iqtisodiy va xo‘jalik masalalari, pul va valyuta muomalasi bo‘yicha qarorlar qabul qilish, xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlar faoliyatining huquqiy shart-sharoitlarini yaratish, ekologiya masalalari, umumrespublika transport va muhandislik kommunikatsiyalarini rivojlantirish, yangi tarmoqlarni vujudga keltiradigan ishlab chiqarishni barpo etish masalalari davlat miqyosida hal etilishi, davlatning boshqa barcha vazifalarini bajarishga doir vakolatlari esa mahalliy davlat hokimiyati, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat va jamoat tashkilotlariga berib borish belgilandi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lish uchun, avvalo, manfaatlar, ijtimoiy manfaatlar tushunchasini o‘rganish talab etiladi.

ISSN 3030-3907

Ijtimoiy-siyosiy munasabatlarda ijtimoiy manfaatlarni hisobga olish, turli qatlamlar va guruhlarning siyosiy ehtiyojlari hamda manfaatlarini uyg‘unlashtirish, ularni qondirishning ahamiyati demokratik fuqarolik jamiyati takomillashib borgani sayin yanada kuchayadi.

Ma‘lumki, manfaatlar – individlar va guruhlarning ijtimoiy xatti-harakatlarini belgilovchi sabablardir. Fuqarolarning ma‘lum ijtimoiy guruhga mansubligidan kelib chiqib, nodavlat va notijorat tashkilotlarga uyushishlari natijasida manfaatlar uyg‘unlashuvi yuz beradi. Shaxsning qanday ijtimoiy guruhga a‘zoligi uning manfaatlaridan qay biri ustuvor va barqaror ahamiyatga ega ekanligidan kelib chiqadi, u o‘zi uchun muhimroq bo‘lgan ijtimoiy guruhga a‘zo bo‘ladi. Ana shunday ahamiyatli guruhlar ta‘siri ijtimoiy tuzilmalar irodasini ifodalaydi. Bunday guruhlar manfaatlarini hukumat doimo e‘tiborga olishi lozim.

Institutlashgan ijtimoiy guruhlar shaklini olgan manfaatlar guruhlari turli mamlakatlarda ularning tarixiy tajriba va an‘analaridan kelib chiqib, turlicha nomlanadi. Masalan, AQShda manfaatlar guruhlari fuqarolik institutlari, volontyorlar tashkilotlari, umumiy manfaatlar guruhlari, bosim o‘tkazish guruhlari deb atalsa, G‘arbda nodavlat notijorat tashkilotlari, xayriya tashkilotlari, jamg‘armalar kabi nomlar bilan ataladi. G‘arb sotsiologiyasida esa bu tashkilotlar manfaatlar guruhlari nomi bilan bilan keng tarqalgan. O‘zbekistonda esa mustaqillikning ilk davridan boshlab bu tashkilotlar jamoat tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ijtimoiy tashkilotlar nomi bilan keng ommalashdi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari jamiyatda mavjud bo‘lgan barcha manfaatlarni qamrab olib, ularni ifodalagandagina, ular o‘z maqsadlarini samarali bajaradilar. Jamiyatda turlicha, jumladan, iqtisodiy, ijtimoiy, hududiy, mintaqaviy, diniy, shuningdek, a‘nanaviy, mafkuraviy, madaniy, ekologik, hududiy, mintaqaviy, diniy, shuningdek, yana o‘nlab alohida sohalarga doir manfaatlar guruhlari mavjuddir. Manfaatlar guruhlari ana shu manfaatlarning ifodachisi sifatida paydo bo‘ladi va faoliyat yuritadi. Manfaatlarning guruhlar vositasida ifoda etilishi siyosiy qarorlar qabul qilish uchun yordam berishidan tashqari, ular davlat va hukumat organlari ehtiyoj sezayotgan axborotlar va boshqa ma‘lumotlarni yetkazib berib turadi.

Nodavlat notijorat tashkilotlar fuqarolarning ixtiyoriy birlashmalaridir. Ular siyosiy partiyalardan farq qilib, hokimiyatni egallash, lavozimlarga nomzodlar ko‘rsatish bilan shug‘ullanmaydilar. Lekin ular hukumat va boshqa siyosiy tashkilotlarga ta‘sir qilish uchun harakat qiladilar. Bu sohadagi faoliyat siyosiy tashkilotlar vositasisiz bo‘lishi lozim. Manfaatlar guruhlarining harakat usullari siyosiy organlarni ishontirish, maslahat berish, jamoatchilik fikrini shakllantirish, siyosiy arboblarga ijtimoiy guruhlarning ehtiyojlarini yetkazish, o‘z manfaatlarini qondirish uchun tashkiliy tadbirlar o‘tkazish bilan chegaralanadi.

ISSN 3030-3907

Nodavlat notijorat tashkilotlari samarali raqobat yo‘llarini va siyosiy jarayonda ommaviy tarzda qatnashish usullarini shakllantiradi. Ular o‘z manfaatlarini himoya qilgan holda davlatning u yoki bu sohadagi siyosati harakatlarini muvozanatda saqlab turish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shuningdek, nodavlat notijorat tashkilolari har bir alohida fuqaroga, siyosiy yetakchiga ta‘sir o‘tkaza olish va unga siyosatda ishtirok etish imkoniyatini yaratadi.

Nodavlat notijorat tashkilotlarining funksiyalari turli-tumandir. Lekin ularning asosiy funksiyalaridan biri turli ijtimoiy guruhlar va qatlamlar manfaatlarini ihoda etishidir. Manfaatlar guruhlari individlarning turli yo‘nalishdagi qarashlar va fikrlarini bir tizimga keltiradi, biron-bir tashkilotning bir qolipga solingan manfaatlar tizimi asosida tashkilot harakat dasturining shakllanishiga yordam beradi. Guruhlar a‘zolarining ayrim olingan manfaatlari siyosiy jarayonlarga manfaatdor guruhlar vositasida aniq, bir tizimga solingan talablar tarzida tatbiq etiladi. Shuningdek, nodavlat notijorat tashkilolari ko‘plab ayrim manfaatlarni munozaralar va muhokamalar yordamida turli manfaatlarni uyg‘unlashtirish va ular o‘rtasida ma‘lum bir munosabatlat tizimini o‘rnatadi ham. Bu jarayonda eng asosiy va muhim ahamiyat kasb etadigan, guruh a‘zolarining keng qatlamlari qarashlarini ifoda eta oladigan manfaatlar tanlab olinadi va ularni amalda qondirishning zaruriy chora-tadbirlari ko‘riladi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan ma‘lum bir ijtimoiy guruhning turli manfaatlari bir izimga solinib, ularning keng jamoatchilikning xohish-irodasi sifatida davlat va hukumat organlariga yetkazilishi siyosiy qarorlar qabul qilish uchun muhim ahamiyatga egadir. Qolaversa, bunda ko‘plab manfaatlar guruhlari va ijtimoiy qatlamlar o‘rtasida kelishuv va muvofiqlashuv ro‘y beradi.

Shuningdek, manfaatlar guruhlari faoliyatida keng ishtirok etish uning a‘zolari huquqiy va siyosiy madaniyatlarini shakllanishiga, demokratik jamiyat sharoitida jamoat ishlarida faol ishtirok etishlarini rag‘batlantirishga amaliy tajriba sifatida katta yordam beradi.

Nodavlat notijorat tashkilolari ichida faqat siyosiy partiyalargina siyosiy faoliyat bilan bevosita shug‘ullanishi mumkin. Siyosiy partiyalarning davlat bilan xalq ommasi o‘rtasidagi munosabatlarida turli ijtimoiy qatlam va guruhlarning siyosiy manfaatlarini va irodalarini ifodalashi muhim ahamiyat kasb etadi. Siyosiy manfaatlar deb, ijtimoiy faoliyat sub‘yektlarining o‘z holatini siyosiy kurash vositasida barqarorlashtirish hamda yaxshilashning ob‘yektiv va sub‘yektiv imkoniyatlarini anglashga aytiladi. Siyosiy manfaatlar sub‘yektlari asosan ijtimoiy qatlamlar, individlar va tashkilotlardan iboratdir. Ijtimoiy qatlamlar sinfiy, etnik, kasbiy, hududiy, demografik, mehnat jamoasi ko‘rinishlariga ega bo‘ladi. Tashkilotlar esa davlat, jamoat birlashmalari, konfessiyalar, ijtimoiy harakatlar shakliga ega bo‘ladi. Siyosiy manfaatlar xarakteri siyosiy tuzumga nisbatan

ISSN 3030-3907

turlichadir. Siyosiy manfaatlar tuzumni o‘zgartirish, uni modernizatsiya qilish, shuningdek, mavjud tuzumni barqaror saqlashga yo‘naltirilishi mumkin. Ijtimoiy taraqqiyotga nisbatan esa manfaatlarning xarakteri progressiv, reaksion va mu‘tadil shakllarda ifodalanadi.

Manfaatlar guruhlari hukumatning siyosiy strategiyasini shakllantirishga ham katta hissa qo‘shadi. Ularning siyosiy partiyalar bilan hamkorlik qilishi partiya a‘zolarining huquqiy va siyosiy madaniyatini oshiradi hamda ichki intizomni mustahkamlaydi. Buning sababi shundaki, odatda manfaatlar guruhlari yetakchilari u yoki bu partiyaning rahbar organlarida ta‘sirchan mavqelarni egallab turadilar.

Nodavlat notijorat tashkilolarining hokimiyatga daxldor maqsadlari, parlament vositasida hal qilinishi lozim bo‘lgan muammolari faqat partiyalar bilan hamkorlikda bajarilishi yoki hal bo‘lishi mumkin. O‘z navbatida, siyosiy partiyalarning ham manfaatlar guruhlarisiz saylov kampaniyalarida muvaffaqiyatga erishishi, jamiyatni anglashi qiyin kechadi.

Demokrattik jamiyatning muhim belgilaridan biri, bu – ko‘ppartiyaviylik bilan bir qatorda o‘z a‘zolarining yuksak siyosiy madaniyatiga tayangan manfaatlar guruhlarining mavjudligi, ularning jamiyat va davlatning barcha institutlari bilan o‘zaro teng huquqlilik asosida munosabatda bo‘lishidir. Siyosiy pariyalar o‘z o‘rnida nodavlat notijorat tashkilotlarining turli manfaatlarini birlashtiradi, o‘zida ifoda etadi. Shu bilan birga, o‘z manfaatlari yo‘lida bu guruhlardan foydalanadi va hamkorlik qiladi.

Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov 1995-yila nashr etilgan “O‘zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo‘lida” kitobida mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning strategik maqsadlarini shunday ifodalagan edi: “Pirovard maqsadimiz ijtimoiy yo‘naltirilgan barqaror bozor iqtisodiyotiga, ochiq tashqi siyosatga ega bo‘lgan kuchli demokratik huquqi davlatni va fuqarolik jamiyatini barpo etishdan iboratdir” [3].

Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan demokratik islohotlar, 1992-yilda qabul qilingan respublika Konstitutsiyasi, Oliy Majlis tomonidan qabul qilingan qonunlar mamlakatda demokratik o‘zgarishlarni yanada chuqurlashtirishga, fuqarolik jamiyatini barpo etishga qaratildi. Bu jarayonni izchil davom ettirishga qaratilgan sa‘y-harakatlarni 2002-yil 4-aprelda qabul qilingan *“Referendum yakunlari hamda davlat hokimiyati tashkil eilishining asosiy prinsiplari to‘g‘risida”*gi Konstitutsiyaviy Qonunida ham ko‘rish mumkin. Konstitutsiyaviy Qonunning 2-moddasiga binoan demokratik islohorlarni chuqurlashtirish hamda fuqarolik jamiyatini shakllantirishga doir qonun hujjatlarini takomillashtirishning asosiy prinsiplari quyidagicha belgilangan:

ISSN 3030-3907

“ – qonun ustuvorligini, hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi, sud tarmoqlari o‘rtasida muvozanatni, ulardan har birining haqiqiy mustaqilligini ta‘minlash;

– xalqaro huquqning umume‘tirof etilgan prinsiplari va normalari asosida inson huquqlari va erkinliklari kafolalarini ta‘minlash;

– siyosiy hayotning, davlat va jamiyat qurilishining barcha jabhalarini izchil erkinlashtirish;

– nodavlat notijorat, jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa demokratik institutlari yanada mustahkamlanishi hamda rivojlantirilishi uchun kafolat va sharoitlarni ta‘minlash;

– fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarini har tomonlama mustahkamlash va davlat hokimiyati markaziy organlarining vakolatlarini joylardagi boshqaruv organlariga bosqichma-bosqich o‘tkazish, ijro etuvchi hokimiyat organlari, shu jumladan, mudofaa va xavfsizlikni ta‘minlovchi tuzilmalar faoliyati ustidan jamoat nazorati mexanizmini shakllantirish va kuchaytirish” [4].

Mustaqillik yillarida mamlakatda demokratik jamiyat qurishning huquqiy asoslari yaratildi. Konstitutsiyaning g‘oyalari, maqsadi, ruhi, uning har bir qoidasi Birlashgan Millatlar Tashkilottining “Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi”, asrlar mobaynida ilg‘or va yetakchi mamalkatlarda shakllangan demokratik qadriyatlar, milliy davlatchilik, shuningdek, bir necha ming yillardan beri avlaoddan-avlodga meros bo‘lib kelayotgan milliy va sharqona davlat hamda jamiyatni adolatli idora etish, mamlakatni boshqarishda xalqning ham bevosita ishtirok etishi an‘analarini o‘zida mujassamlashtirdi.

Demokratik jamiyat barpo etish uchun amalga oshirilayotgan islohotlar davomida mustaqil siyosiy tashkilot sifatida siyosiy partiyalarning jamiyat hayotidagi o‘rni va roli tobora oshib boradi. O‘zbekistonda 2004-yil dekabrda mamlakat parlamentiga bo‘lib o‘tgan saylovlardan boshlab Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputatligiga nomzodlar ko‘rsatish huquqi faqat siyosiy partiyalarga berilishi ularning jamiyat hayotida tutgan o‘rnini yanada yuksalishiga olib keldi. 1994- va 1999-yil dekabrda bo‘lib o‘tgan saylovlarda deputatlikka nomzod ko‘rsatish huquqi qonunchilikda vakillik organlari va tashabbuskor guruhlar ham nomzod ko‘rsatish huquqiga ega edilar.

Fuqarolik jamiyatini barpo etishning muhim omillaridan biri bu – siyosiy maydonda demokratik mamlakatlarga xos bo‘lgan ko‘ppartiyaviylik tizimini qaror toptirishdir. Faqat ko‘ppartiyaviylikka asoslangan siyosiy tizimgina fuqarolik jamiyatini barpo etish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. Har qanday mamlakatdagi davlat, hukumat va parlamentni shakllantirishda siyosiy partiyalarning qanday mavqega egaligi, bu jarayonlardagi ishtirokining qanday

ISSN 3030-3907

kechishi xalqning ko‘ppartiyaviylik asosida o‘tayotgan saylovlardagi faollik darajasi bugungi kunga kelib demokratiya me‘yorlarini belgilab bermoqda.

Respublikada mustaqillik yillarida fuqarolik jamiyatining siyosiy instituti bo‘lgan siyosiy partiyalarning demokratik tamoyillar asosida faoliyat ko‘rsatishi uchun zarur bo‘lgan huquqiy asoslar Konstitutsiya va qonunlarda o‘z ifodasini topdi. O‘zbekiston Respublikasining 1996-yil 12-dekabrda qabul qilingan “Siyosiy partiyalar to‘g‘risida”gi N337-I-sonli Qonunida siyosiy partiyalarni tuzish, ularning faoliyat ko‘rsatish prinsiplari, partiyaga a‘zolik, siyosiy partiya faoliyatining kafolatlari, nizomi, ularni ro‘yxatga olish tartibi, mulkiy munosabatlariga doir huquqlari belgilab qo‘yildi. Shuningdek, siyosiy partiyalar fuqarolarning siyosiy irodalari shakllanishini ta‘minlash uchun mas‘ul ekanliklari, parttiyalarning o‘zaro huquqiy tengligi qonunlashtirildi [5].

Xilosa. Keyingi yillarda respublikada koppartiyaviylik qaror topib, saylovlarni ko‘ppartiyaviylik asosida o‘tkazilishi yo‘lga qo‘yildi. Davlat hokimiyatini shakllantirishda siyosiy partiyalar faol siyosiy kuchga aylandi. Mamlakatimizda siyosiy partiyalar va fuqarolarning siyosiy jarayonlarda ishtirokini ta‘minlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “O‘zbekistonda demokratik o‘zgarishlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo‘nalishlari” // Xalq so‘zi, 2002-yil 30-avgust.
2. Kuchli davlatdan kuchli jamiyat sari konseptual siyosiy dasturni amalga oshirish // https://www.google.com/search?q=%E2%80%9CKuchli+davlatdan+kuchli+kuchli+-jamiyat+sari%E2%80%9D+konseptual+siyosiy+dasturni+amalga+oshirish
3. Karimov I. O‘zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo‘lida. – Toshkent: O‘zbekiston, 1995, 99-bet.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Referendum yakunlari hamda davlat hokimiyati tashkil etilishining asosiy prinsiplari to‘g‘risida”gi 2002-yil 4-apreldagi 350-II-sonli Konstitutsiyaviy Qonuni // lex.uz/docs/51255
5. Qaralsin: O‘zbekiston Respublikasining 1996-yil 12-dekabrdagi “Siyosiy partiyalar to‘g‘risida”gi Qonuni // O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1997-yil, 2-son, 36-modda.

ISSN 3030-3907